

Do Czytelników,

W 2022 r. Zarząd Towarzystwa Miłośników Historii – warszawskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego – podjął decyzję o reaktywowaniu i wznowieniu wydawania ważnego czasopisma historycznego poświęconego dziejom Warszawy i jej mieszkańców – „Rocznika Warszawskiego”.

Idea stworzenia pisma dotyczącego wyłącznie historii stolicy Polski narodziła się dużo wcześniej, bo już w końcu lat pięćdziesiątych XX w., a jej inicjatorem był późniejszy wieloletni Sekretarz Redakcji tego periodyku, varsavianista Konrad Zawadzki. Realizacji pomysłu podjęła się Dyrekcja Archiwum Państwowego m.st. Warszawy (od października 2013 r. Archiwum Państwowe w Warszawie). Powołano też Komitet Redakcyjny, na którego czele stanął wybitny historyk Stanisław Herbst, a w jego skład weszli: Barbara Grochulska, Józef Kazimierski (dyrektor Archiwum Państwowego), Ryszard Kołodziejczyk i Andrzej Ryszkiewicz oraz wspomniany już Konrad Zawadzki. „Rocznik Warszawski”, którego pierwszy tom ukazał się w 1960 r., wydawany był przez Państwowy Instytut Wydawniczy, przy finansowym wsparciu Stołecznej Rady Narodowej.

Zgodnie z przyjętymi założeniami w piśmie publikowano rozprawy, przyczynki oraz materiały źródłowe dotyczące warszawskiej problematyki, w następujących działach: „Artykuły”, „Miscellanea” i „Recenzje”. Ich uzupełnieniem były: „Nekrologia” oraz „Bibliografia” corocznie wydawanych varsavianów. Tomy poszczególnych roczników zamykały dwa indeksy. Jeden z nich, „Indeks autorów”, dotyczył „Bibliografii”, drugi – „Indeks osób”, obejmował całość materiału zgromadzonego w danym woluminie.

Przez dziesięć lat w „Roczniku” ukazywały się teksty obejmujące okres od czasów najdawniejszych aż do całkiem współczesnej historii Warszawy. Dopiero gdy w 1970 r. pojawił się nowy periodyk – „Kronika Warszawy” – zaczęto koncentrować się na tematyce zamykającej się rokiem 1914. Wówczas także zrezygnowano z planowanego działu „Kronika Warszawy”, który miał rejestrować ważniejsze wydarzenia kolejnych lat kalendarzowych.

Po śmierci w 1974 r. Stanisława Herbsty redaktorem naczelnym „Rocznika Warszawskiego” został wybitny historyk mediewista Aleksander Gieysztor; zaszły też wtedy pewne zmiany personalne w Radzie Redakcyjnej, co jednak nie pociągnęło za sobą poważniejszych zmian w zawartości merytorycznej i układzie czasopisma.

Większe perturbacje nastąpiły dopiero w 1992 r., kiedy Państwowy Instytut Wydawniczy wycofał się w dalszego wydawania „Rocznika”. Rolę wydawcy przejął Zamek Królewski w Warszawie; zmniejszono też liczbę członków Komitetu Redakcyjnego pisma do trzech osób: Aleksandra Gieysztora (Redaktor Naczelny), Andrzeja Rottermunda i Konrada Zawadzkiego. Większe zmiany objęły też Radę Redakcyjną osłabioną śmiercią wybitnych naukowców w osobach Stefana Kieniewicz, Stanisława Lorentza i Andrzeja Zahorskiego. Wznowiony „Rocznik” w następny etap swego istnienia wszedł także w nieco zmienionym kształcie, bez działów „Nekrologii”, „Bibliografii” i „Recenzji”.

Po śmierci Aleksandra Gieysztora w 1999 i Konrada Zawadzkiego w 2002 r. nowo ukształtowana Redakcja „Rocznika Warszawskiego” w składzie: Andrzej Rottermund, Andrzej Sołtan i Marek Wrede kontynuowała wydawanie czasopisma, którego wydawcą stało się wtedy Towarzystwo Przyjaciół Zamku Królewskiego w Warszawie. Instytucja ta w 2008 r. wydała 36 tom „Rocznika”, po czym zrezygnowała z jego wydawania. Sytuację próbowało ratować jeszcze Muzeum Historyczne m.st. Warszawy (od kwietnia 2014 Muzeum Warszawy), które cztery lata później, w 2012 r., wydało ostatni, 37 tom „Rocznika”.

Brak sponsorów, a także zainteresowania tym ważnym periodykiem wśród stołecznych instytucji naukowych i warszawskich władz spowodował dziesięcioletnią zapaść. „Rocznik Warszawski”, na którego łamach ukazało się blisko 750 artykułów naukowych, recenzji, komunikatów oraz przyczynków źródłowych dotyczących dziejów stolicy, na dekadę przestał istnieć.

W tej sytuacji decyzja władz Towarzystwa Miłośników Historii o przejściu i dalszym wydawaniu tego periodyku wydaje się ze wszech miar potrzebna. Niewielkiej zmianie uległ tytuł czasopisma, który obecnie brzmi: „Rocznik Warszawski. Seria Nowa” oraz dużej – skład Redakcji i Rady Redakcyjnej. Redaktorem Naczelnym został warszawski historyk Andrzej Karpiński, jego zastępcą – Andrzej Sołtan, sekretarzem – Marta Kuc-Czerep, a członkami – Rafał Radziwonka i Aleksander Łupienko. Natomiast w skład nowo powołanej Rady Redakcyjnej weszli: Agnieszka Bartoszewicz, Tadeusz Bernatowicz, Janusz Grabowski, Małgorzata Karpińska, Katarzyna Mikocka-Rachubowa, Jolanta Putkowska i Andrzej Szwarc.

Układ wewnętrzny periodyku zachowano, będą w nim publikowane „Rozprawy i artykuły”, „Miscellanea”, „Artykuły recenzyjne i recenzje” oraz „Sprawozdania”. Zrezygnowano natomiast z dawnych działów: „Nekrologia” i „Bibliografia”. Po konsultacjach z Komitetem Redakcyjnym „Kroniki Warszawy” ustalono, że na łamach niniejszego czasopisma będą ukazywać się teksty dotyczące dziejów Warszawy i jej społeczeństwa w przekroju chronologicznym od czasów najdawniejszych do początku XX w., zaś w „Kronice Warszawy” – dotyczące historii XX i XXI stulecia.

Jak wygląda zawartość treściowa niniejszego, pierwszego tomu nowego „Rocznika Warszawskiego”?

Zamieszczono w nim sześć rozpraw i artykułów traktujących o różnych komponentach życia dawnych mieszkańców Warszawy. Wolumin otwiera obszerne studium Włodzimierza Peli pt. *Badania architektoniczne i archeologiczne dawnego zespołu architektonicznego zakonu augustianów oraz Szpitala św. Ducha na Starym Mieście w Warszawie przy Piwnej 9–11*, charakteryzujące pozostałości ważnego średniowiecznego przytułku dla ubogich i jednego z najstarszych klasztorów w Warszawie. Kolejny tekst, pióra toruńskiego historyka Jerzego Dygdały (*Uroczysty wjazd Augusta III do Warszawy i na Zamek Królewski w listopadzie 1734 roku*), przybliży nam interesujące wydarzenie z okresu wojny o sukcesję polską, jakie miało miejsce jeszcze przed ostatecznym rozstrzygnięciem zmagani Sasa ze Stanisławem Leszczyńskim o koronę polską. Hanna Węgrzynek w artykule *Zajęcia kobiet żydowskich w Warszawie w drugiej połowie XVIII wieku* analizuje tytułowe zagadnienie w świetle późnych osiemnastowiecznych spisów ludności ówczesnej stolicy.

Z kolei działalność znanego dziewiętnastowiecznego warszawskiego złotnika Karola Filipa Malcza przybliży w swej bogato ilustrowanej rozprawie Halina Lileyko. Z racji wartości tego tekstu Redakcja zdecydowała o publikacji wyników szczegółowych badań zmarłej w 2011 r. autorki.

Lech Królikowski w swoim studium omawia udział części warszawskich studentów uczących się w Instytucie Politechnicznym w Puławach w walkach powstańczych oddziału Leona Frankowskiego w 1863 r., a Joanna Popiołek w tekście *Powódzie w Warszawie w latach 1879–1891* opisuje następstwa wylewów Wisły w ostatniej ćwierci XIX w.

W niniejszym tomie brak miscellaneów, są natomiast liczne artykuły recenzyjne i recenzje, sprawozdania z interesujących wystaw oraz zestawiona przez Andrzeja Sołtana bibliografia zawartości dwunastu ostatnich tomów „Rocznika Warszawskiego” z lat 1996–2012.

Mam nadzieję, że omawiany wolumin spotka się z życzliwym przyjęciem wszystkich miłośników historii Warszawy i będzie stanowić godną kontynuację dawnego „Rocznika Warszawskiego”.

Andrzej Karpiński